

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

3/2007

Statsrådets svenska språknämnd informerar
Valtioneuvoston ruotsin kielen lautakunta tiedottaa

Redaktör: Marika Paajanen

15.12.2007

♦ Återblick på språkvårdsprojektet	s. 2
♦ Fredagar med Barbro	s. 2
♦ Språkstimulans och konkreta råd	s. 3
♦ Klarspråk på riksdagen	s. 5
♦ Ny version av termbanken TEPA	s. 8
♦ Translatorn som kom ut ur skåpet	s. 9
♦ Better Regulation (BR) – Bättre lagstiftning – Parempi sääntely	s. 11
♦ Klarspråkskonferens i Amsterdam	s. 12
♦ Aktuella termer	s. 13

**Språkråd önskar alla läsare
God Jul och Gott Nytt År**

Återblick på språkvårdsprojektet

*Nämndens språkvårdsprojekt pågick under tiden 20.9–15.11.2007 och utmynnade i ett avslutningsseminarium samma vecka som projektet tog slut. Projektet omfattade Statsrådets translatorsbyrå, justitieministeriets granskningsbyrå och riksdagens svenska byrå. För deltagarna innebar projektet nästan åtta veckor av intensivt och oerhört nyttigt samarbete med språkkonsulten och klarspråksexperthen **Barbro Ehrenberg-Sundin** från Sverige. Hennes arbetstid var uppdelad så att hon på måndagarna jobbade på riksdagens svenska byrå och på fredagarna på granskningsbyrån. Tisdagar, onsdagar och torsdagar var viktiga för översättarna och granskarna på translatorsbyrån. På de följande sidorna får vi läsa tre rapporter om språkvårdsprojektet och samarbetet med vår språkkonsult. Skribenterna är **Ann-Marie Malmsten** från justitieministeriets granskningsbyrå, **Eva Orava** från translatorsbyrån och **Margareta Gustafsson** från riksdagens svenska byrå.*

Fredagar med Barbro

På justitieministeriets lagberedningsavdelning hade de fyra svenska laggranskarna glädjen att få samarbeta med Barbro varje fredag under den tid språkvårdsprojektet pågick. Samarbetet med den svenska lagspråksauktoriteten inledades kanske med en viss skräckblandad spänning från vår sida, men den övergick rätt snabbt i lättnad när vi märkte att vi hade att göra med en människa som faktiskt förstod vårt arbete.

Ann-Marie Malmsten, laggranskare på justitieministeriet

Fredagar är i allmänhet bråda dagar på laggranskningen, så Barbro fick oftast kliva direkt ner på verkstadsgolvet för att hjälpa till med dagens jobb. Som om hon aldrig hade gjort annat granskade hon med stor beslutsamhet

texter, påminde om Svarta listan, lusläste vår handbok Svenskt lagspråk i Finland (SLAF) och gav värdefull bakgrundsinformation om lagberedningsarbetet i Sverige. Vi diskuterade principer, arbetsmetoder och aktuella ord och uttryck som aldrig förr. Ju längre projektet framskred desto nyfikenare blev dessutom våra finska kolleger på våra förehavanden. I bästa fall lyckades vi ge också dem en positiv bild av språkvårdsarbete på lagnivå.

Även om Barbro hade väldigt många – och ibland också ganska radikala – synpunkter på texterna var det ett rent nöje att arbeta med henne. I språkvårdssammanhang brukar ju finlands-svenskarna i allmänhet och juristerna i synnerhet oftast förpassas till skamvrån, men Barbros grepp om saken var fräscht och konstruktivt: motiverade synpunkter och förslag utan en tillstymmelse till förlöjlighanden och sarkasmer. Barbros långa erfarenhet av lagstiftningsarbete och insikter i substansfrågor gjorde att hon klarade av vilka texter som helst – även om hon naturligtvis inte kunde ta ställning till den finska förlagan. Hon tog sig verkligen an sina språkvårdsobjekt, såväl människor som texter, med humor, respekt och förståelse för arbetets praktiska begränsningar.

Resultatet och de samlade erfarenheterna av språkvårdsprojektet ska nu utvärderas och beaktas i våra rekommendationer för översättningsarbetet. För närvarande följer vi rekommendationerna i 2004 års SLAF, men det finns anledning att se över dem bl.a. till följd av språkvårdsprojektet. Statsrådets svenska språk-

nämnd kommer att påbörja arbetet med en ny upplaga av boken i början av 2008.

Genom språkvårdsprojektet upptäckte vi t.ex. att många av de språkliga fel och brister som finns i översättningarna faktiskt redan är bekanta och dokumenterade i SLAF. De regler vi ofta bryter mot borde kanske lyftas fram och skärpas. Många exempel och standardfraser kan moderniseras och oklara regler formuleras klarare och enklare med tanke på en ny generation översättare. I rekommendationerna kan Barbro förslag kopplas till praktiska översättningsexempel och finska nyckelord så att de

blir lättare att hitta i boken. Vissa lagtekniska frågor ska först diskuteras med våra finska kolleger, eftersom vi alltid är tvungna att tänka på att den svenska lagtexten ska motsvara den finska. I den nya upplagan av SLAF kommer vi också att försöka baka in Barbro iakttagelser om ordföljd, förenklingar, ”översättningska” och andra språkliga frågor, så att de nöts in i översättarnas och granskarnas medvetanden och så att frukterna av projektet småningom börjar synas i våra nya lagtexter.

□ **Ann-Marie Malmsten**, justitieministeriets granskningsbyrå

Språkstimulans och konkreta råd

Statsrådets svenska språknämnds språkvårdsprojekt körde officiellt i gång med ett seminarium i september 2007 där alla samarbetsinstanser med nyfiken förväntan samlades för att diskutera höstens arrangemang. På avsparksseminariet fick vi stifta bekantskap med Barbro Ehrenberg-Sundin, språkkonsult i svenska med lång och gedigen erfarenhet av klarspråksarbete inom statsförvaltningen i Sverige. Olika tankar och önskemål kring samarbetet lades fram, och när vi väl återvänt till våra arbetsplatser var det dags att inleda språkvårdsdialogen i praktiken.

Under de följande åtta veckorna tillbringade Barbro tre dagar i veckan på statsrådets translatorsbyrå med att läsa igenom översättningar med kritiskt öga och ge återkoppling till översättarna. Alla översättare valde under periodens gång en lämplig och aktuell text att lämna in för granskning, och Barbro fick läsa allt från propositioner och förordningar till pressmeddelanden, tal och avtal. Vi fick personlig respons av Barbro när vi gick igenom texten och kommentarerna i enrum.

Utöver den individuella genomgången höll Barbro också föreläsningar för hela translatorsbyrån. Hon tog fasta på vissa drag som återkommer i våra översättningar, dels sådant som ofta kunde förenklas och på så sätt förbättras ur läsbarhetssynpunkt, dels konstruktioner som

tycks vara påverkade av finskan, eftersom uttryckssättet lät obekant för henne. ”Såhär säger vi inte i Sverige”, fick vi ibland höra, och då kunde vi konstatera att källspråket lämnat för stort avtryck i översättningen, även om det var svårt att sätta fingret på det kritiska stället i texten. I diskussionerna kom vi också in på själva dispositionen på texten och konstaterade att översättaren där sitter lite i kläm – möjligheterna att strukturera om texten är begränsade, även om det vore naturligare med en annan uppställning på svenska. Här var det också intressant att med utgångspunkt i dispositionen jämföra våra regeringspropositioner med propositionerna i Sverige. I Sverige har man gått in för att ställa förslaget först och låta motiveeringen följa efter, enligt principen ”det viktigaste först”. Flera avsnitt i de svenska propositionerna har dessutom informativa rubriker, medan vi har ett större antal standardrubriker.

Uppslagen till ämnen för föreläsningarna tycktes forma sig rätt naturligt. Barbro gav en mängd exempel på vissa språkdrag som gör översättningarna svårförståeliga eller tunglästa. För en och samma problematiska konstruktion kan det finnas många olika lösningsmodeller, och med hjälp av exempel som hon plockat ur våra texter synade vi svaga punkter och gick igenom alternativa formuleringar. De många möjligheterna att formulera om gäller

inte minst substantiveringar. Även om vi tycker att vi undviker att substantivera i onödan, väl medvetna om finskans påverkan också här, finns det ändå gott om substantiveringar i översättningarna. Ordet *främjande* (fi. edistäminen) är ett ord som det nästan har gått inflation i, och även om man väljer att bevara själva ordet i texten kan substantiveringen ibland slopas. I stället för att skriva att någon eller något har en viktig roll ”när det gäller främjandet av social gemenskap” kan vi lika väl skriva ”när det gäller att främja social gemenskap”.

Eva Orava, översättare på translatorsbyrån

En annan fråga som Barbro lyfte fram var överanvändningen av presens som motsvarighet till finskans konditionalis i våra texter. De gånger det är fråga om klara handlingsregler bör svenska texten också ge uttryck för detta t.ex. med hjälpverben *ska* eller *är skyldig att*, även om finskan använder presens eller passiv. Sammanhanget blir dessutom otydligt om tempus är missvisande. När vi beskriver något som inträffar i framtiden bör vi på samma sätt använda tydliga futurumkonstruktioner, t.ex. *kommer att*, inte presensformer.

I och med att Barbro läste stora mängder text lade hon också märke till vissa ord som vi

tycks favorisera och ta in i alla möjliga sammanhang. Ett sådant ord är *revidera* och *revidering*. Många gånger kan t.ex. *ändra/ändring*, *reformera/reform* och *arbeta om/omarbetning* platsa bättre. Det gäller att inte glömma bort alla alternativ som finns, eftersom nyanserna dessutom ofta sätter sin prägel på stilnivån.

Som vi tidigare konstaterade måste översättaren vara försiktig med att ändra på dispositionen på texten, eftersom översättningen ändå måste vara källtexten trogen. Under projektet fick vi däremot behövlig uppmuntran till att i andra sammanhang göra ändringar som förbättrar läsbarheten och gör texten till en mer fungerande helhet på svenska. Vi ska kunna ta oss friheten att dela upp överlånga meningar i mindre enheter och att sätta in sambandsord där det behövs för att förtydliga sammanhanget och visa att de olika delarna trots allt hör ihop. Vi ska också komma ihåg att undvika onödiga upprepningar genom att ersätta substantiv med pronomen där det faller sig naturligt. Barbro gav vidare exempel på stycken där självklarerheter uttalas och där vi kunde vara modiga och helt enkelt slopa delar av meningen, eftersom kontexten redan redogör för det väsentliga. Uppprepningar kan vara tradiga och övertydliga på svenska, vilket de inte nödvändigtvis är på finska.

Det ligger en utmaning i att våga göra modifieringar men samtidigt hålla sig till källtexten så att de båda språkversionerna motsvarar varandra och tål att läsas parallellt. När statsrådets språkvårdsprojekt var till ända och det hölls ett avslutande seminarium i riksdagen i mitten av november hörde vi ett par inlägg och kommentarer om vilken betydelse projektet haft också som en mental sporre för översättarna, bl.a. när det gäller balansgången mellan att ta sig friheter och att hålla sig till originalet. Under projektets gång har vi fått en mängd goda och konkreta språkråd, uppmärksamhets på mångfalden av språkliga lösningar och, sist men inte minst, fått en rejäl dos språkstimulans. Vågar man hoppas på en fortsättning på projektet?

□ **Eva Orava**, Statsrådets translatorsbyrå

Klarspråk på riksdagen

Några måndagar i oktober och november hade vi på riksdagens svenska byrå nöjet att nagelfara våra översättningar tillsammans med Barbro Ehrenberg-Sundin, tidigare chef för språkexperterna på regeringskansliet i Stockholm.

Helt klart hade vi högt ställda förväntningar för flera av oss har jobbat länge med översättning och tycker ibland att vi sitter fast i våra egna floskler. Redan i förväg hade vi framfört önskemålet att Barbro skulle kommentera allt hon reagerade på och säga ärligt vad hon ansåg om våra texter. Hon visade sig vara mycket diplomatisk, men när det fanns för många substantiv eller meningarna var för vänstertunga avslöjade hennes min snabbt vad hon tyckte.

Margareta Gustafsson, översättare på riksdagens svenska byrå

Vad fyndade vi?

Nedan går jag lite närmare in på några typiska drag i våra texter och nämner några belysande exempel.

Trampoliner

Redan den första måndagen fick vi ett ord för de långa och upprepade inledningar som så

ofta förekommer i riksdagens texter: trampoliner. Man liksom tar sats för att komma till skott, som Barbro uttryckte det. Till saken hör att vi suttit och filat på många av inledningarna och lyckats korta ner dem till hälften på svenska. Ändå såg Barbro skeptisk ut.

Med hänvisning till det ovan relaterade anser utskottet att lagen måste ändras.

→ *Lagen måste alltså ändras, anser utskottet.*

→ *Lagen måste alltså ändras.*

Mot denna bakgrund har utskottet kommit fram till ...

→ *Utskottet har därför kommit fram till ...*

Utskottet håller med regeringen som i propositionen anför att det finns ett behov att granska finansiering, utveckling och ökad produktivitet när det gäller kommunernas lagstadgade uppgifter.

→ *Det är riktigt att det finns ett behov att granska finansiering, utveckling och ökad produktivitet när det gäller kommunernas lagstadgade uppgifter.*

I sina betänkanden och utlåtanden hänvisar utskotten i tid och otid till det de har sagt några rader innan. Var och varannan mening kan börja med ”Valiokunnan mielestä” på finska trots att rubriken heter ”Valiokunnan kannanotot”, ”Utskottets överväganden”. Det råder alltså inget tvivel om vem det är som anser det som står i texten under rubriken. I texterna är det vanligen också klart när utskottet avser regeringen och propositionen så de behöver inte upprepas i all evighet. – Vi rationaliserar målmedvetet bort alla onödiga inledningar som gör texten svårläst.

Också standardfrasen i svaren på skriftliga frågor från ledamöterna ville Barbro korta ner till förslagsvis:

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

→ *Mitt svar är följande.*

→ *Jag har följande svar.*

Förenkla, stryk onödigt gods, använd pronomen

De tre små reglerna var en bra påminnelse om att allt inte behöver tas med i den svenska översättningen. Det gäller att ha dem i bakhuvudet hela tiden eftersom texten bevisligen blir mer lättläst av diverse strykningar och förenklningar.

Genom ändringen försöker man administrativt underlätta det nuvarande förfarandet som förutsätter att arrangören hos polisen ansöker om...

→ Genom ändringen försöker man förenkla administrationen så att arrangören inte behöver ansöka hos polisen om

Följande anmälningar om frånvaro från plenum på grund av uppdrag i anknytning till riksdagsarbetet

→ Följande anmälningar om frånvaro på grund av uppdrag med anknytning till riksdagsarbetet den kommun inom vars område kärnkraftverket byggs.

→ där

Om en överföring är möjlig, ska den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för personens vård informeras om möjligheten till överföring.

→ ... informeras om detta

När det finns fler personer i fordonet, ska dessa villkor beaktas för samtliga personer i fordonet.

→ När det finns fler personer i fordonet, ska villkoren beaktas för alla/dem alla.

I juni fattade kommissionen beslut om Finlands fördelningsplan. Enligt kommissionens beslut ska Finland...

→ Enligt beslutet/Enligt kommissionen/Finland ska

Substantiv, substantiv

Det är så många substantiv i era texter, suckade Barbro. Använd verb i stället, svenskan är ett utpräglat verbspråk.

Att kravet på fortbildning är uppfyllt beläggs genom en anteckning i förarens körkort.

→ Att kravet på fortbildning är uppfyllt ska framgå av körkortet.

Uppgifterna behövs för utveckling, uppföljning och övervakning av...

→ Uppgifterna behövs för att utveckla, följa upp och övervaka...

Verkställighet av, behandling av etc.

→ för att verkställa, behandla etc.

förslag till lagstiftning om överföring av

→ förslag till lagstiftning om att överföra

Framförställda bestämmningar

Man behöver inte vara så rädd för som-satser.

Den av utskottet i det tidigare betänkandet föreslagna ändringen

→ Den ändring som utskottet föreslår i det tidigare betänkandet/utskottets ändring i det tidigare betänkandet

Tempus

Svenskan har relativt stränga tempusregler. Använd imperfektrum när det finns en tidsangivelse. Den regeln syndar vi mot om inte ofta, så ibland.

Riksdagen har fattat beslut om lagändringen 1998.

→ Riksdagen fattade beslut om lagändringen 1998.

Finskans presens i regler

Finskans presens var en av de fallgropar som jag uppmärksammades på när jag började på riksdagen för nästan tjugo år sedan. Då lärde jag mig att presens ofta betyder ska/skall, ibland också kan, få, ha rätt att. Att det fanns fina namn på reglerna hade jag ingen aning om före måndagarna med Barbro: handlingsregeln (ska, är skyldig att) och kompetensregeln (får, kan, har rätt att).

Centralen för ett register över...

→ Centralen ska föra register... (notera också föra register, inte ett register)

Verket har en direktör...

→ Verket ska ha en direktör

Avdelningen lämnar utlåtande om

→ Avdelningen har rätt att lämna utlåtande om

Använd aktiv i stället för passiv

Det är en regel man lätt glömmer bort.

I Finland har det införts...

→ Finland har infört

→ I Finland har vi infört

Bryt upp meningar

Vänstertunga meningar och onormal ordföljd

Mycket av det vi diskuterade handlade om ordföljd på ett eller annat sätt. Svenskan har fast ordföljd medan finskan har friare ordföljd. När meningarna är för långa blir ordföljden komplicerad. Det lönar sig alltså att bryta upp meningarna och skapa samband mellan dem. Tre exempel direkt ur Barbros material:

Kommissionen har inför Europeiska värdepapperskommittén lagt fram ett utkast till ny förordning, enligt vilken bokslutsinformation som förutsätts enligt den i insyns-direktivet avsedda skyldigheten att regelbundet lämna information kan basera sig på den nationella lagstiftningen i det tredjeland som är hemstat för emittenten under en tidsperiod som fortgår fram till den 31 december 2011, om de villkor som anges i artikel 4 i utkastet till kommissionens förordning uppfylls.

T.ex. så här:

→ Kommissionen har inför Europeiska värdepapperskommittén lagt fram ett utkast till ny förordning, där det

anges att den bokslutsinformation som man enligt insynsdirektivet är skyldig att regelbundet lämna kan basera sig på den nationella lagstiftningen i det tredjeland som är hemstat för emittenten. Detta ska enligt utkastet vara möjligt fram till den 31 december 2011, om de villkor som anges i artikel 4 i utkastet uppfylls.

Detta fängelsestraff får dock inte vara strängare än den påföljd som i den främmande staten har bestämts för brottet.

→ Bättre så här: ... den påföljd som har bestämts för brottet i den främmande staten.

Regel: Lägg inte längre bestämmingar på satsadverbi-lets plats (dvs. platsen för ”inte”).

→ ... som i finsk lag föreskrivs för brottet. Hellre: ... som föreskrivs för brottet i finsk lag.

Det finns förstås oerhört mycket mer att säga om normal ordföljd i svenskan. Jag nöjer mig dock med att påminna om Didrichsens sats-schema. Dessutom kommer man långt med att först alltid kolla vad det står i slutet av den finska meningen och plocka fram det i början av den svenska meningen. Och fösa det som står i början av den finska meningen lite längre bak i den svenska.

Några ord

Våra måndagar med Barbro handlade mest om meningsuppbyggnad och överflödigt information men då och då hann vi också diskutera ord. Några exempel:

följande: nästa, t.ex. *nästa plenum*

förfarande: kan ofta strykas eller omskrivas; är en skryt-fena

förhöjning: höjning, t.ex. *barnförhöjning*, *barnhöjning* eller ännu hellre *barntillägg*

förkasta: avvisa

förutsätta, *förutsättning*: är ofta *kräva*, *krav*, *måste*

hänföra sig till: *höra till*, *ingå i*, *ha samband med*, *röra maktmedel*, *maktmedelsredskap*: mer eller mindre obegripliga ord för den som inte känner till finlandssvenska

mål: är ibland snarare *syfte*, *avsikt*

redogörelse: skriv *redogörelse* när det är en *redogörelse*, annars *rapport*, *information*, *uppgifter* etc.

rättsskydd: *rättssäkerhet* när det gäller människor och samhälle, *rättsskydd* mest bara vid försäkringar (men i Finland använder vi ofta *rättsskydd* när vi talar om människor och samhälle)

samt: observera att svenskan har andra regler för *och* och *samt* än finskan

sköta, *skötsel*: ”ni sköter så mycket”...

tilläggsresurser: *ytterligare*, *extra*, *särskilda resurser*; se också upp med andra ord på *tilläggs-*

statsförfattningsrättslig: *grundlags-*, *konstitutionell*

uppmärksamgöra: *uppmärksamma*; *utskottet har uppmärksammat på*

å ena sidan – å andra sidan: båda uttrycken ska finnas med, välj annars t.ex. *däremot*, *dessutom*, *förmodligen*

År: på svenska behöver man inte alltid upprepa *år* framför året: *år* måste stå i början av en mening, och behövs ibland för rytmens skull inne i en mening.

Sammanfattningsvis

Den största behållningen av måndagarna med Barbro var definitivt att vi blev mer medvetna om vissa språkliga fenomen i våra texter. Flera av dem hade vi diskuterat många gånger tidigare men kanske glömt eller inte aktivt tagit ett beslut att det ska bli en ändring. Och ärligt sagt skämdes jag ibland för att jag inte själv hade sett den enkla och grammatiskt riktiga utväg som Barbro pekade på.

Ofta är det så lätt att skylla på den finska texten, att automatiskt översätta alla finska substantiv och substantiverade verb med substantiv, att rada upp alla finska ord och satsled i en enda mening också i den svenska texten i stället för att bryta upp långa meningar och försöka förenkla. Jag vill påstå att vi nu oftare stryker trampoliner, har enklare ordföljd, klipper av långa meningar, är uppmärksamma på tempus och medvetet utesluter finska övertydigheter som gör svenskan otydlig.

Det roliga med översättning är att man alltid kan bli bättre, att det alltid finns nya infallsvinklar.

Hur gå vidare?

Förhoppningsvis var klarspråksprojektet bara en första upptakt till ett mer systematiskt klarspråksarbete, ett arbete som inbegriper alla intresserade översättare, inte bara den begränsade testgrupp som hade förmånen att vara med i pilotprojektet.

Ett första steg kan vara att Statsrådets svenska språknämnd lägger ut Barbros ”testamente” med språkliga iakttagelser på sin webbsida. Då får alla intresserade tillgång till många enkla men nyttiga regler med exempel som de kan tillämpa i sitt eget arbete. Dessutom kan arrang-

örskommittén för översättarseminariet gärna ordna ett seminarium kring klarspråk med smågrupper som förr i världen. Och framför allt hoppas jag att något universitet eller arbetarinstitut eller varför inte Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis) vill satsa på längre kurser i klarspråk för översättare och andra professionella språkbrukare.

Vi översättare kan förstås också starta klarspraksgrupper i egen regi. Men tyvärr har den typen av initiativ en tendens att dö ut ganska snabbt utan eldsjälar. – Så om det finns eldsjälar som brinner för ordföljd och vänstertunga meningar m.m. ...

Avslutningsvis

Klarspraksprojektet var huvudsakligen inriktat på meningsuppbyggnad och grammatik. Däremot hann vi nästan inte alls behandla ord, begrepp och termer, alltså finlandismer, osvensk ordbildning och direkt konstiga ord. – Där finns stoff för minst en Barbroomgång till.

Ett stort tack till Barbro och språknämnden för de omruskande måndagarna!

□ Margareta Gustafsson, Svenska byrån, riksdagen margareta.gustafsson@riksdagen.fi

Ny version av termbanken TEPA!

Terminologicalcentralen TSK har i höst publicerat en helt omarbetad version av sin termbank TEPA på adressen www.tsk.fi/tepa. Både termbankens innehåll och teknik är uppdaterade. Alla är välkomna att göra sökningar i TEPA, tack vare stöd från undervisningsministeriet är användningen avgiftsfri.

Märkbara förbättringar i nya TEPA är bland annat länkningarna mellan termposterna och möjligheten att publicera begreppsdiagram. Användarvänligheten har också ökats i och med att sökgränssnittet nu finns på tre språk, finska, svenska och engelska.

Termbanken TEPA består av en samling av flerspråkiga fackordlistor, både Terminologicalcentralens egna ordlistor och ordlistor från andra organisationer eller experter, bl.a. finns en del av Focis och Terminologicalcentrum TNC:s ordlistor nu med. För närvarande omftattar TEPA ca 45 000 termposter, målet är att efter hand kunna utöka samlingarna. Ordlistorna representerar flera olika fackområden och innehåller totalt fjorton språk, oftast förekommer finska, svenska, engelska och tyska. Publiceringsverktyget är Kielikones MOT-ordboksprogramvara som anpassats enligt Terminologicalcentralens behov.

I Språkbruks sista nummer detta år publiceras en utförligare artikel om Terminologicalcentralens verksamhet.

Lena Jolkkonen

Direktör för Terminologicalcentralen TSK t.o.m. 31.12.2007

TRANSLATORN SOM KOM UT UR SKÅPET

Translatorn lade sakta ifrån sig mobiltelefonen på arbetsbordet. Beskedet han nyss fått hade varit omtumlande. Tankarna irrade, och han kände den där lätta svindeln som alltid infann sig när stora omställningar stod för dörren. Förläggaren hade ringt. John var död. En massiv stroke. Det hade gått blixtnabbt. Barmhärtigt, hade man sagt. Förlaget hade inte ännu hunnit diskutera saken med de anhöriga, men utgick från att det skulle bli en spektakulär begravning med internationella inslag. John var ju ändå ett författarnamn i världsklass, en tungviktare.

De hade haft ett utmärkt samarbete genom åren och det ekonomiska utfallet hade inte varit fy skam. Visst hade han ju kolleger, andra översättare runt om i världen som översatte Johns böcker från Det Stora Världsspråket till ett stort antal olika tungomål, men John och han hade etablerat ett alldeles speciellt förhållande. Translatorns målspråk var inte ett världsspråk, men representerade ett språkområde där just Johns böcker hade nått en nästan osannolik popularitet. Inte många smulor av berömmelsen och glamouren fann vägen ner till verkstadsgolvet och translerandet, men Translatorn var en modest man som inte reds av avundens demoner. Det hade aldrig stört honom att i media se John sola sig i förlagsvärldens kitschiga glitter, ge intervjuer, tala om nästa bok och i olika TV-gästsoffor filosofera om varför barn och ungdom var så hejdlöst förtjusta i just Black Knight-serien. Translatorn hade valt att på sitt arbetsspråk kalla huvudpersonen Svarte Riddaren.

Translatorn hade alltid varit en man för skuggorna, en gestalt i kulisserna. Det hade passat honom, och han hade aldrig fikat efter mera. Han arbetade under pseudonym, och namnet förekom sällan i offentligheten. Svarte Riddaren-serien hörde inte till den typ av litteratur som genererade översättarpris. Några gånger hade litteraturkritikerna kallat hans översättningar ”väl gjorda” och ”ett gott hantverk”, en gång rentav ”stämmningsskapande”. Det hade glatt honom.

Translatorn hade varit nöjd. Han hade velat ha det just så. Men nu hade situationen i ett slag förändrats. Långsamt sträckte han ut handen och drog ut tredje skrivbordslådan uppifrån. Där låg dokumentet. Det hade legat där under alla år hans och Johns samarbete hade varat, men han hade inte rört det förrän nu. Han blås-

te försiktigt bort ett dammlager och drog långsamt med högra handens pekfinger och långfinger ut papperet. Texten var kort, nästan lakonisk. Tankfullt riktade han blicken mot rubriken. ”Överenskommelse”, stod det, och sedan följde de få rader som hade behövts.

Det var tanken på barnen och alla de tusentals unga läsarna runt om i världen som hade fått honom att nu ta beslutet. Han hade själv under årens lopp i sitt eget land sett dem vid bokhandelsdiskarna med tindrande ögon och ivriga händer, darrande av förväntan, gripa efter den senaste boken i Svarte Riddaren-serien. Han visste vad böckerna betydde för dem. Många kanske aldrig ens läste så mycket annat, hade han tänkt. Translatorn hade känt svaret, inte som en belastning, men ändå som någonting stort. Han ville inte ta ifrån så många små människor ett glädjeämne. Varför skulle han vara så grym, tänkte han. Det fanns ju en lösning, och avgörandet låg i hans egna händer. Det var ju ändå han som skrivit alla böckerna om Svarte Riddaren, eller The Black Knight, om man så ville.

Nu var han redo att kasta förklädningen. Överenskommelsen med John hade ju gjorts upp bland annat med tanke på att en situation som denna kunde uppkomma. Avtalet var klart och koncist. Translatorn, med sin unikt mångspråkiga bakgrund, skrev i tysthet manuskripten på Det Stora Världsspråket och levererade dem till John, maskinskrivna och i pappersform på gammalt vis för att inte lämna spår efter sig på hårddiskivor eller någon annanstans. Sekretessen var total. Antalet invigda var exakt två: han och John. Senare gjorde han ”översättningen” till sitt hemlands språk. Förlaget ombesörjde översättningarna till alla de andra språken. John spelade rollen som författare

utåt – med bravur, måste Translatorn medge. Det hade förstås någon enstaka gång hänt att Translatorn tyckt att John kanske kunnat hålla en litet lägre profil. Sedan hade han ändå känt en stor tacksamhet gentemot John som, visserligen mot den överenskomna inte alldeles obetydliga ersättningen, tagit alla det offentliga livets törnar. Johns plats hade varit i strålkastarljuset, Translators vid arbetsbordet. Alla hade varit nöjda.

Långsamt stoppade Translatorn ner överenskommelsen i sin gamla skinnportfölj. Det lackade mot jul och bråda tider stundade. Han strök sig sakta över det stora, böljande silvervita skägget och klappade sig lätt på den runda magen. Blicken bakom de gammaldags glasögonen var vänlig och nästan litet okynnig. Han hade bestämt sig, och andades ut. De runda kinderna hade återfått sin friska röda färg. John var borta, men Svarte Riddaren var inte död. Nu skulle renarna ha mat. Släden väntade. I morgon skulle han åka in till förlaget. Allt talade för att det skulle bli en intressant dag.

Lars Granlund, f.d. chef för Statsrådets translatorsbyrå

GOD JUL!
Lasse Granlund

Better Regulation (BR) – Bättre lagstiftning – Parempi sääntely

*”Genom åren har EU utvecklat en sofistikerad lagstiftning som skapar förutsättningar för **ekonomisk utveckling, bättre skydd för miljön och strängare sociala bestämmelser**, främst genom den inre marknaden. I takt med att dessa mål uppnås framstår det allt tydligare att hur vi lagstiftar i hög grad påverkar om vi når målen på ett effektivt sätt eller inte.”*

Så står det i inledningen till EU-kommissionens webbplats http://ec.europa.eu/governance/better_regulation/index_sv.htm.

Sten Palmgren har sedan 1982 arbetat med ärenden som gäller lagspråk, EU, statsförfattning och Ålands självstyrelse

Arbetet inom EU har tonvikt främst på att förenkla lagstiftningen, minska de administrativa bördorna och åstadkomma bättre konsekvensbedömning. Förenkling eftersträvas bl.a. så, att gällande splittrad lagstiftning kodifieras, att onödig lagstiftning upphävs och att behovet av ny lagstiftning bedöms kritiskt. Med administrativa bördor avses främst den byråkrati och de kostnader som företag drabbas av.

För oss i Norden låter detta inte som något nytt. Vi har redan länge haft en debatt om regelförenkling och bättre lagstiftning. Här i Finland utmynnade arbetet i fjol i ett betänkande, som i förvaltningsjargongen går under namnet *Parsa* (Paremmän sääntelyn toimintaohjelma, Statsrådets kanslis publikation 2/2006). I be-

tänkandet finns en utförlig sammanfattning på svenska och engelska.

Om man vill kan man se betänkandet som en slutprodukt i en lång rad utredningar. Där finns också flera konkreta förslag, av vilka några redan har förverkligats. Regeringen har tillsatt en ministerarbetsgrupp för bättre lagstiftning. Ministrarna ska bl.a. godkänna regeringens lagstiftningsplan (*lainsäädäntösuunnitelma*). Lagstiftningsplanen, som är en del av regeringens strategidokument, innehåller 22 lagberedningsprojekt. Idén är att försöka se till att principerna för bättre lagstiftning får genomslag i synnerhet när det gäller dessa projekt. Det innebär bl.a. att särskild uppmärksamhet ska fästas vid att beredningsorganen har tillräcklig bredd och sakkunskap och att konsekvensbedömningarna görs omsorgsfullt. För varje projekt utses laggranskare på förhand så att de kan ge konsult hjälp under arbetets gång. Också Forskningscentralen för de inhemska språken ska medverka åtminstone i några projekt.

Ett annat resultat av utvecklingsarbetet är att statsrådet har godkänt nya anvisningar för **konsekvensbedömning** av förslag till lagar och andra författningar. Anvisningarna ges ut i tryck före jul och publiceras också på nätet. På vårvintern översätts de också till svenska. Den främsta målsättningen är att försöka skapa ett nytt tänkande: konsekvenserna måste bedömas genast i början av lagberedningen, medan det ännu är möjligt att överväga olika alternativ och deras konsekvenser. Nu är det alltför vanligt att lagförslagen bereds och propositionerna skrivs och först på slutrakan bedöms konsekvenserna.

Sammanfattningsvis kan vi säga (och hoppas på) att flera års utredningsarbete nu utmynnar i konkreta förbättringar när det gäller lagstift-

ningens kvalitet – i fråga om både form och innehåll.

Justitieministeriet utarbetar som bäst en egen webbplats för bättre lagstiftning. Den öppnas förhoppningsvis redan före jul.

Till slut en språklig synpunkt: ”Better Regulation” och ”parempi sääntely” motsva-

ras bäst av *bättre lagstiftning*. Den bästa motsvarigheten till ”säädösvalmistelu” är helt enkelt *lagberedning*. Vid behov kan man använda uttrycket ”beredning av lagar och andra författningar”. ”Författningsberedning” är inte så lyckat.

□ **Sten Palmgren**, justitieministeriet

Klarspråkskonferens i Amsterdam

”Daarom hebben we besloten de Grondwet te schrijven in eenvoudige Nederlands. Zodat ook de gewone mensen in het land de regels van onze Grondwet begrijpen.”. Så står det i förordet till boken ”De Grondwet in eenvoudige Nederlands”, dvs. den nederländska grundlagen skriven på klarspråk. Boken, som delades ut till alla deltagare på en klarspråkskonferens i Amsterdam i oktober, visar att det går att skriva begripligt om svåra ämnen bara man bemödar sig. Boken är också ett gott exempel på att begriplig text inte behöver förenkla ämnet den behandlar, vilket ibland används som argument mot enklare juridiska texter och mot klarspråksarbete på myndigheter.

Sammanlagt cirka 250 personer deltog i den sjätte International Plain Language-konferensen i Amsterdam den 11–14 oktober. Arrangör för konferensen var klarspråksorganisationen Plain Language Association International i samarbete med den nederländska organisationen BureauTaal Plain Language. Organisationen Plain Language har arrangerat motsvarande konferenser sedan 1995, men det här var första gången man samlades utanför Amerika. Konferensdeltagarna var bl.a. från Australien, Kanada, Indien, Storbritannien, Frankrike, Tyskland, USA, Belgien, Norge, Sverige och Finland. De representerade jurister, språkexperter, informatörer, översättare, it-experter, journalister med flera.

Det övergripande temat för konferensen var bättre kommunikation mellan myndigheter och medborgare – ett tema som är högaktuellt, eftersom flera undersökningar visar att mer än hälften av invånarna i många västeuropeiska länder har problem med att förstå texter som skrivs av kommunala och statliga myndigheter. Och i länder utanför Europa är situationen, inte helt överraskande, ännu bedrägligare.

Eivor Sommardahl, specialorskare på Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis)

Och vad kom man då fram till på konferensen? Jo, till att vi behöver mer utbildning, nya textstrukturer och hjälp av tekniken om kommunikationen mellan myndigheter och medborgare ska lyckas bättre i framtiden. Vägen dit är lång, men redan nu finns det många bra initiativ, exempelvis i Belgien där man vid universitetet i Leuven satsat på intensiv skrivutbildning för jurister, hos nationella ombudsmannen i Nederländerna där alla 90 jurister drillas i att skriva begripligt myndighetsspråk och i USA där man bl.a. på olika försäkringsbolag plockat fram språkligt nytänkande jurister för att skriva informationstexter. Och på flera håll i världen planerar man just nu systematisk utbildning av språkexperter.

För en bättre framtida kommunikation krävs inte bara mer medvetna skribenter utan också nya textstrukturer, menade många forskare på konferensen. Forskningen visar nämligen att också ovana läsare kan klara av skattedeklarationsblanketter, försäkringsvillkor, tekniska manualer och lagtexter om textens stuktur, komplexitet, balans, rubriker och navigeringsverktyg är anpassade för deras behov. Förstår myndigheterna dessutom att dra nytta av den

nya tekniken och använda mer bilder, grafik, diagram och film i sin kommunikation med medborgarna blir resultaten ännu bättre. Enligt samma forskare kommer därför morgondagens jurister att använda flödesscheman och film för att förklara komplicerade skeenden för sina klienter och inom kort kommer lagboken att omvandlas från en skriven bok till ett multimedium med ett innehåll som är anpassat för en större publik.

Konferensen avslutades med utdelning av det första Plain Language-priset. Priset gick till språkexperten Mark Adler från Storbritannien och juristen Loe Kimble från USA.

Nästa stora konferens kring temat lagspråk blir i Lissabon den 16–19 juli 2008 (The 11th International Conference on Law and Language, *Law, Language and Global Citizenship* adress: www.iall-aidl.org) och nästa Plain Language-konferens i Sydney i Australien 2009 med temat *Raising the standard* (adress: www.plain-languagenetwork.org).

□ **Eivor Sommardahl**, Forskningscentralen för de inhemska språken

Aktuella termer

työasunto	bostad på arbetsorten (inte <i>arbetsbostad</i>) Enligt riksdagens svar (RSv 84/2007) till RP 57/2007 bostad i närheten av arbetsplatsen som en skattskyldig har hyrt för eget bruk, när den skattskyldige också har en annan bostad där han eller hon bor tillsammans med sin familj.
työasuntovähennys	avdrag för bostad på arbetsorten Närmast motsvarande avdrag i Sverige heter <i>avdrag för dubbel bosättning</i> , också <i>dubbelt boende</i> används i detta sammanhang.

KONTAKTINFORMATION

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd kan sändas per e-post, fax eller post till nämndens sekreterare på någon av följande adresser:

E-postadress: spraknamnden@vnk.fi

Fax: 09-1602 4010

Postadress: Statsrådets svenska språknämnd

Statsrådets translatorsbyrå

PB 23, 00023 STATSRÅDET

I principiella frågor som gäller svenskt lag- och förvaltningsspråk i Finland kan nämnden även konsulteras muntligen via sekreteraren, tfn 09-1602 2113.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar:

per e-post, fax eller post. Se adresserna ovan.

Nya prenumerationer till mottagare utanför Finland tas emot bara i fråga om språkvårds- och terminologiorgan, myndigheter etc.

Språkråd sänds gratis till beställaren.

